

УДК 371.302

Швай Ольга Леонідівна,
доцент кафедри геометрії і алгебри
СНУ імені Лесі Українки

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ-ПЕРШОКУРСНИКІВ

У статті розглядаються деякі методичні підходи до організації самостійної діяльності першокурсників у процесі викладання математичних курсів у вищих навчальних закладах. Визначено умови інтенсифікації самостійної роботи студентів в процесі аудиторних та позааудиторних занять.

Ключові слова: навчальний процес у вищій школі, діяльність, творче мислення.

Shvai O.L. Peculiarities of independent work organization for the first-year students.

Some methodological approaches to the organization of the independent work of first-year students during teaching math courses in institutions of higher education are considered. The conditions for intensification of the student's independent work in the process of studying in the educational establishment and independently are specified.

Keywords: educational process in a higher educational establishment, activity, creative thinking.

Навчальний процес у вищій школі має бути спрямований на підготовку освіченого фахівця, який уміє творчо мислити, самостійно поповнювати свої знання та застосовувати їх у практичній діяльності. У зв'язку з цим особливої актуальності набуває проблема формування самостійної пізнавальної діяльності студентів.

Організаційно-педагогічні умови самостійної пізнавальної діяльності учнів і студентів привертали увагу багатьох дослідників, а саме: Ю.К.Бабанського, М.О.Данилова, Л.В.Жарової, В.А.Козакова, Ю.М.Кулюткіна, В.О.Онищука та ін. Навчання студентів вмінню планувати свою пізнавальну діяльність досліджували А.А. Лошак, О.М. Козак, М.П. Красницький та ін. Системний підхід в організації самостійної роботи студентів досліджувався в роботах Г.М. Гнитецької, Л.І. Заякиної та ін. Проте, незважаючи на широкий і багатоплановий характер досліджень із цієї проблеми, організація самостійної роботи студентів-першокурсників залишається мало розробленою.

Метою статті є обґрунтування деяких методичних підходів до організації самостійної діяльності студентів-першокурсників при вивченні ними математичних дисциплін.

Результати аналізу психолого-педагогічної літератури свідчать, що незважаючи на відмінності в деяких аспектах, більшість науковців

тлумачать самостійну роботу як специфічний вид діяльності студентів або засіб досягнення навчальних цілей. При цьому підкреслюють, що процес організації самостійної пізнавальної діяльності студентів повинен носити цілеспрямований, систематичний і циклічний характер [1].

Головна мета роботи викладачів на першому курсі – включення студентів у інноваційний процес творчого пошуку. Вченими введена система характеристик творчого мислення, які можна діагностувати та розвивати в процесі навчання математики: нестандартність, нешаблонність мислення (характеризує відкритість та спроможність до творчості); дивергентність мислення (характеризує діапазон творчості); евристичність мислення (характеризує специфіку проходження творчого процесу); ефективність мислення (характеризує результативність творчої діяльності) [2]. При цьому потрібно враховувати закономірні труднощі адаптації студентів до навчання у вузі. Важливо, щоб викладачі механічно не переносили методи навчання і форми взаємодії із старшокурсників на першокурсників, не ускладнювали перші місяці навчання першокурсників часто невинновано високими вимогами до їх самостійної діяльності. Тут потрібне цілеспрямоване, поступове впровадження елементів самостійних досліджень.

У вищих навчальних закладах самостійну роботу студентів можна будувати у двох основних напрямках:

1. *Інтенсифікація самостійної роботи в процесі аудиторних занять* (на лекціях, практичних заняттях, при проведенні консультацій, колоквиумів та ін.)

Реалізація цього напрямку вимагає від викладача розроблення нових методик і форм організації аудиторних занять, які забезпечуватимуть формування високого рівня самостійності студентів. Великий дидактичний потенціал має проведення ввідних та підсумкових узагальнюючих занять. На таких заняттях викладач може продемонструвати прийоми систематизації, алгоритмізації учбової інформації, що безпосередньо пов'язано з узагальненням понять, суджень, методів, теорій, виділенням фундаментальних ідей, встановленням зв'язків, відмінностей, аналогій тощо.

У процесі проведення навчальних занять необхідно підсилити їх методологічну роль в організації самостійної роботи студентів. Студент повинен усвідомити основні компоненти своєї діяльності – її зміст, тип, проблеми, шляхи їх вирішення тощо. Усвідомлення студентом значення і змісту власних дій стає можливим лише тоді,

коли він може їх детально проаналізувати. Тому навчаючи певної дії, зокрема математичної, необхідно вимагати від студента не тільки самостійного і правильного її виконання, але й розгорненого словесного пояснення всіх виконуваних операцій. Коректування знань студентів повинно відбуватися в процесі їх формування.

Доцільно частіше ставити запитання про те, що робить студент і чому саме так. Подібні запитання рекомендується ставити не тільки у випадках, коли допускається помилка, а постійно, привчаючи студентів до детального пояснення та обґрунтування.

Ефективними є запитання стосовно діяльності студентів з точки зору її ефективності, продуктивності, відповідності поставленим завданням.

Потрібно запитувати:

- про причини (Чому? Як? Хто?);
- заглиблюватися у відповіді (Чому цього немає? Що зміниться, якщо ...?);
- шукати альтернативні теорії (Чи є інша можливість? Де ще застосовувалося щось подібне? Що підказує інтуїція?).

На практичних заняттях для організації самостійної роботи студентів необхідно створити банк диференційованих завдань.

2. Самостійна робота в позааудиторний час. До основних видів позааудиторної самостійної роботи студентів належать: виконання індивідуальних навчально-дослідних і домашніх завдань (розв'язування задач, добір і вивчення літературних джерел і т.п.); підготовка і написання рефератів, доповідей; підготовка до практичних занять; участь у наукових конференціях, олімпіадах, конкурсах; виконання курсових робіт тощо.

Важливою умовою ефективності позааудиторної самостійної роботи студентів є постановка й усвідомлення мети роботи на кожному її етапі, контроль результатів досягнення поставлених цілей.

Бажано, щоб викладач аналізував позааудиторну самостійну діяльність студентів, звернувши увагу на вміння: планувати та послідовно виконувати навчальне завдання; самостійно перевіряти та оцінювати правильність його виконання; критично оцінювати результати діяльності в цілому; плідно працювати з джерелом інформації; визначати перспективи вдосконалення навчально-пізнавальної діяльності.

Особливу увагу потрібно звернути на вироблення у першокурсників умінь планувати науковий пошук та розробляти програму дослідження; розрізняти головні і проміжні завдання;

шукати шляхи рішення, вибираючи оптимальні за наявності альтернативи; передбачати наслідки вибору, корегуючи діяльність з урахуванням проміжних результатів; об'єктивно оцінювати як процес так і результат своєї роботи.

Значні дидактичні можливості для підвищення ефективності дослідницької роботи студентів мають нові інформаційні технології, зокрема доступ до навчальної і наукової інформації через межу Інтернет. У студентів потрібно виробляти вміння оперативно знаходити потрібну інформацію, при цьому визначаючи надійність джерела інформації.

Як показує досвід, участь першокурсників у математичних олімпіадах, студентських наукових конференціях спонукає студентів до подальшого саморозвитку, свідомого, відповідального самостійного навчання.

Висновки. У зв'язку із спрямованістю освіти на виховання творчої особистості, яка здатна до саморозвитку і самовдосконалення, значно підвищуються вимоги до формування самостійної пізнавальної діяльності студентів. Керівництво самостійною роботою студентів повинно передбачати: планування самостійної роботи студентів; формування в них потреб і мотивів до активної, творчої самостійної роботи; навчання студентів основам самостійної роботи; постійний контроль за виконанням навчальних завдань.

Список використаних джерел

1. Луценко В.В. Формування педагогічного середовища, сприятливого для самостійної діяльності студентів // Засоби навчальної та науково-дослідної роботи : 36. наук. праць. – Х. : ОВС, 2002. – Вип. 17. – С.21-27.

2. Чашечникова О.С. Створення творчого середовища в умовах диференційованого навчання математики: монографія / О.С. Чашечникова. – Суми: Видавництво ПП Вінниченко М.Д., 2011. – 412 с.